

ADMONITIO DE SEQUENTI OPUSCULO.

Primus supposititiis Hieronymi scriptis Canones istos Pœnitentiales Martianus adjunxit ex ms. codice S. Andreae prope Avenionem, qui annos, ut ipse ait, 400 refert. Excerpti autem sunt, quod nemo statim non sentiet, ex variis canonum compilationibus: conveniuntque interdum κατὰ λέξιν cum iis decretis, quæ solso etiam Eutychiano papæ ascribuntur, tum his quæ aliis Pœnitentialibus, quos vocant. libris complexi sunt. Non perdet operam qui hos comparare cum illis, quorum sane ingens est numerus, velit. Martianus inquit, Canones isti multis indigent animadversionibus et castigationibus: hos vero, prout in ms. codice inveniantur, descripsimus hoc loco, castigatis solummodo exscriptoris antiqui erroribus non paucis. Neque vero Canones id genus sunt tantæ momenti, ut diligentius a nobis expendendi ac notis illustrandi digni habeantur.

CANONES PŒNITENTIALES.

De ebrioso episcopo et de presbytero et diacono.

Si quis episcopus, aut aliquis ordinatus, in consuetudine vitium habuerit ebrietatis: aut desinat, aut deponatur. Si monachus per ebrietatem facit [Suppl. vomitum], xx dies pœniteat. Si presbyter aut diaconus per ebrietatem vomitum fecit, xl dies pœniteat, abstinens sex dies pœniteat. Si vero pro infirmitate, aut quia longo tempore se abstinuerit, et in consuetudine non erit ei multum bibere, vel in audicare, aut præ gaudio in Natale Domini, aut in Pascha, aut pro alicujus sanctorum commemoratione, et tunc plus non accepit quam decretum est a senioribus, nocet. Si episcopus jusserit, non nocet illi, nisi ipse similiter faciat. Si laicus fidelis per ebrietatem vomitum facit, xv dies pœniteat. Qui vero inebriatus contra Domini interdictum, si vomitum satietatis habuerit, vi dies pœniteat in aqua, vel xx dies sine pinguedine. Si laicus sine vino per nequitiam inebriat alium, xl dies pœniteat. Qui per satietatem vomitum facit: in pœnit. sicut sacrificio, vii dies. Si infirmitatis causa, sine causa est. Si quis homicidium fecerit episcopus, xv annis pœniteat et deponatur, et cunctis diebus vitæ suæ, peregrinando finiat vitam suam. Presbyter xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua pœniteat et deponatur. Diaconus x, iii ex his in pane et aqua. Clericus vel laicus vii annis in pane et aqua, et ad honorem sacerdotii ascendere non præsumat. Si vero bene egerit pœnitentiam, reconciliatur. Item si quis ad homicidium faciendum consenserit, et factum fuerit, vii annis pœniteat, tres ex eis in pane et aqua. Si autem voluerit, et non potuerit, iii annis pœniteat. Si quis nolens homicidium fecerit, v annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua. Si quis occiderit episcopum vel presbyterum, regi dimittendum est judicare. Qui occidit monachum vel clericum, judicium episcopi est. Arma relinquat et Deo serviat, vel xii annis pœniteat. Si quis occiderit hominem per iram, x annos pœniteat. Qui vero propter vindictam patris vel fratris, iii annis pœniteat. Si composuerit parentibus, dimidium spatii. Si quis laicus occiderit

alterum odio, si non vult arma relinquere, vii annis pœniteat sine carne et vino. Si quis cum rege in prælio hominem occiderit, xl dies pœniteat. Si mater filium suum occiderit, xv annis, et nunquam mittet nisi die Dominica. Si pauperula occiderit filium suum, vii annis pœniteat. Si quis aliquem per iram percusserit, et sanguinem fuderit, aut debilitaverit, solvat ei opera, et medicum quærat. Et si laicus est, xl dies pœniteat in pane et aqua. Si clericus, duas quadragesimas. Si diaconus, vii menses. Si presbyter, unum annum integrum. Parvuli se invicem percutientes, vii dies pœniteant. Si vero adolescentes, xl dies. Si quis infantem suum oppresserit, iii annis pœniteat, unum ex his in pane et aqua, et abstineat se a luxuria tempore pœnitentiæ. Si quis conceptum mulieris deceperit, annis pœniteat ii, unum in pane et aqua. Si qua mulier abortum voluntarie fecerit, iii annos pœniteat. Si volens, iii quadragesimas. Mulieres quæ fornicantur, et partus suos necant, et illæ quæ agunt, ut conceptos excutiant, antiqui constituerunt usque ad exitum vitæ; nunc vero humanitas definitum est, ut x annis pœniteant. Mulier quæ concipit, et occidit filium suum in utero ante xl dies, unum annum pœniteat. Si post quadragesima dies, ut homicidium debet pœnitere. Pater aut mater qui necat filium suum ante baptismum, ix annos pœniteat, sed cum consilio. Cujus parvuli per negligentiam sine baptismo moriuntur, in pane et aqua iii annis. Infans, infirmus, et paganus commendatus presbytero si moritur sine baptismo, presbyter deponatur. Et si negligentia parentum fuerit, i anno pœniteat. Si quis quolibet membrum sibi voluntarie abscidit, iii pœniteat, i in pane et aqua. Eunuchi, si ab aliis facta fuerint, promoveantur in clero: si certe se absciderint, nullatenus promoveantur. Et si presbyter absciderit, deponatur. Si quis ducatum præbet barbaris, xiv annis pœniteat. Si tamen non acciderit strages Christianorum: sin autem, relictis armis, usque ad mortem mundo mortuus Deo vivat. Si quis fornicaverit sicut Sodomitæ fecerunt, episco-

pus xv annis pœniteat, v ex his in pane et aqua, et ab omni officio deponatur : peregrinando finiat dies vitæ suæ. Si autem senex fuerit, aut æger, carceribus, tenebris reclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. Presbyter xii annos pœniteat, ii ex his in pane et aqua, et deponatur. Diaconus et monachus vii annos pœniteat, ii ex his in pane et aqua, et deponatur. Peregrinando finiant vitam suam. Clericus et laicus x annis pœniteant, i ex his in pane et aqua. Hi supra scripti nunquam cum aliis dormiant, et ad sacerdotii gradum accedere nunquam præsumant. Annis pœnitentiæ suæ a vino et carne abstineant. Excepto si infirmitas acciderit, usque ad reparationem solvatur. Communionem in finem vitæ mereantur. Si autem bene egerint pœnitentiam, reconcilientur et ad communionem. Si quis cum Deo sacrata fornicaverit, episcopus xv annis pœniteat, v ex his in pane et aqua, et deponatur, et nunquam ad honorem sacerdotii revertatur. Presbyter xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua, et deponatur. Diaconus et monachus vii annos pœniteant, iii ex his in pane et aqua, et ad honorem sacerdotii nunquam accedant. Post actam pœnitentiam ad communionem reconcilientur. Si quis cum matre fornicat, xii annis pœniteat, etiam nunquam communicet, nisi tantum diebus Dominicis. Si quis cum uxore alterius fornicaverit episcopus, xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua. Hi supra scripti, a communionem priventur : post actam pœnitentiam reconcilientur. Nam ad sacerdotii gradum accedere nunquam præsumant. Si quis cum vidua, aut sponsa alterius fornicaverit, episcopus xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua : et deponatur et episcopus et presbyter. Clericus et laicus v annis pœniteat, ii ex his in pane et aqua, et a communionem privetur, et a sacro ordine. Si quis cum cognata, aut sorore, vel matre fornicaverit, episcopus xv annis pœniteat ; presbyter xii annis, diaconus et monachus x, clericus et laicus vii : omnes hi in pane et aqua, et a communionem priventur, et a sacro ordine. Si quis cum eaque quam dominus reliquit uxore fornicaverit, episcopus xii annis pœniteat, iii in pane et aqua, et a communionem privetur. Presbyter xii, iii ex his in pane et aqua. Diaconus et monachus vii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua. Clericus et laicus v ; ii ex his in pane et aqua, et ab honore sacerdotii priventur. Si quis cum quadrupedia fornicaverit, episcopus xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua, et deponatur. Presbyter x annis, iii ex his in pane et aqua, et deponatur. Diaconus et monachus vii ; iii ex his in pane et aqua, et deponatur. Clericus et laicus iii, i ex his in pane et aqua, et ad sacerdotii gradum non accedant. Si quis concupiscens fornicari, et non potuerit, aut mulier non dimiserit, episcopus vii annis pœniteat : presbyter v ; diaconus et monachus, iii ; i ex his in pane et aqua. Clericus et laicus ii annis pœniteant. Si quis per semetipsum quocumque ingenio

A fornicaverit, episcopus iii annis pœniteat, i ex his in pane et aqua. Diaconus et monachus i, presbyter ii, dimidium ex his in pane et aqua. Clericus et laicus dimidium. Et si iterum atque iterum eis contigerit, a communionem priventur anno uno. Qui cum pecoribus coierit, x annos pœniteat. Monachus fornicationem faciens, vii annos pœniteat. Si in femoribus, iii quod agunt. Si parvulus oppressus talia patitur, xl dies pœniteat. Vel psalmis, vel continentia castigetur. Si quis uxorem suam inveniit adulteratam, et non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, ii annis pœniteat, et dimittit pro se servum, aut ancillam ingenuam. Et pro aliis duobus annis eleemosynas faciat. Et post vii annis, iudicio sacerdotis communicet. Aut quoad illa pœniteat, a matrimonio se abstineat.

De perjurio.

Si quis perjurium fecerit, episcopus xii annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua. Presbyter x, iii ex his in pane et aqua, et deponatur usque dum compleat pœnitentiam, et reconcilietur. Clericus v annis, ii ex his in pane et aqua. Laicus iii annis, ex his in pane et aqua, i. Si quis coactus qualibet necessitate aut nesciens perjuraverit, iii annis pœniteat, i ex his in pane et aqua. Si laicus per cupiditatem perjurat, totas res suas vendat, et det pauperibus, et conversus in monasterio usque ad mortem serviat Deo. Si dum per cupiditatem, animæ seu mortis periculum incurrit, iv annis inermis exsul pœniteat in pane et aqua, et abstineat se a carne et vino. Si quis virginem rapuerit, iii annis pœniteat, i ex his in pane et aqua. Si quis more pecorum cum propinqua sanguinis sua incestis nuptiis conjuncti sunt ante vicesimum ætatis suæ annum, x annis pœniteat : exactis orationibus tantum incipiat communicari. Post vicesimum annum vero, ad communionem cum oblatione suscipiatur. Discutiatur autem et vita eorum quæ fuerit tempore pœnitentiæ. Et ita hanc humanitate consequatur. Quod si qui abusi sunt hoc crimine, prolixiore tempore post xx annos uxorem habentes, hoc crimen incurrerit, xv atque unum pœniteat. Et post actam pœnitentiam, ad communionem orationum admittantur. Et ita post alium quinquennium ad plenam communionem cum oblatione suscipiantur. Quod si aliqui uxores habentes et post quinquaginta ætatis suæ annos in hoc prolapsi sunt, ad exitum tantum vitæ communionem mereantur. Mulier si duobus fratribus nupserit, abjici eam debere usque ad diem mortis, sed propter humanitatem communionem eam in extremis reconciliari. Ita tamen ut si forte sanitatem receperit, matrimonio soluto, ad pœnitentiam admittatur. Quod si defuncta mulier fuerit hujusmodi consortio alligata, dissimilis erit pœnitentia remanenti. Quam sententiam tam mulier quam vir tenere debet. Si quis gentilis dimiserit uxorem gentilem, in potestate ejus erit post baptismum

habere eam, aut non habere. Simili modo si unus baptizatus est, et alter gentilis. Si cujus uxor infidelis est vel gentilis, et non potest eam convertere, dimittat eam. Mulier mensibus iii debet abstinere a viro suo, quando concepit, et antequam pariat. Post partum autem xl dies qui nupserit, xx dies pœniteat. Qui nupserit die dominico iv dies pœniteat. Si ab aliquo sua discesserit uxor, et iterum reversa fuerit, suscipiat eam nocte. Et ipsa i anno pœniteat. Similiter pœniteat et vir, si et ipse aliam duxerit. Cujus sterilis est, et ille, et illa continentes sunt. Mulier cum muliere fornicando, iii annis pœniteat una pœnitentia. Viduæ et pœllæ majorem pœnitentiam faciant, si hoc peccatum perpetraverint. Quæ virum habuit, si fornicaverit, et qui semen in ea miserit, vii annos pœniteat. Hoc pessimum malum : alias ab eo aliter iudicatum est, ut ambæ usque in finem vitæ suæ pœniteant. Vel xii annos, vel vii qui sæpe fornicaverit : primus canon iudicavit x annis, secundus canon vii; sed pro infirmitate hominis, vel per consilium, dixerunt aut iii aut vii pœniteat. Si quis cum fratre naturali fornicaverit per commisionem carnis, xv annis pœniteat et ab omni carne se absteat. Si mater cum filio suo parvulo fornicatione immisceatur, iii annis pœniteat abstinendo se a carne, et unum diem jejundet in hebdomada usque ad vesperum. Qui illudetur fornicari a cogitatione, pœniteat usque ad dum cogitatio superetur. Qui diligit feminam, mente veniam petat a Deo. Si hic dixerit et de amore et de amicitia, sed non est susceptum ab ea, vii dies pœniteat. Annum integrum et sex menses, si sic voluerit fornicari, et non potuit. Si quis laicus de monasterio monacham duxerit furtim, aut intret in monasterio, Deo servire, aut humanum subeat servitium. Pecunia Ecclesiæ furata seu rapta reddatur quadruplum, sæcularibus duplicet. Qui sæpe furtum fecerit, vii annos pœniteat, vel quomodo sacerdos iudicaverit. Idem iuxta quod componi debet quibus nocuit. Et qui furtum faciebat, pœnitentia ductus, semper debet reconciliari ei quem offendebat, et restituere iuxta quod eum nocuit, et multum brevabit pœnitentia ejus. Si vero noluerit, aut non potest constitutum tempus pœnitere per omnia, qui furat admonetur. Det etiam pauperibus. Juratus consecratam, iii annis pœniteat, sine pinguedine, et tunc communicet. Si quis ab hæreticis ordinatus fuerit, iterum debet ordinari, si irreprehensibilis fuerit; deponi oportet. Si quis a catholica Ecclesia ad hæresim transierit, et postea reversus fuerit, non potest ordinari nisi per longam pœnitentiam, et pro magna necessitate. Hunc Innocentius papa, nec post pœnitentiam clericum fieri, canonum auctoritate asserit permitti. Qui fecerit pascha cum Julæis quarta decima luna, exterminabitur ab omni Ecclesia nisi pœnitentiam egerit ante mortem. Si oraverit cum illo quasi cum clerico catholico, septimana pœniteat. Si vero

neglexerit, xl dies pœniteat. Prima vice si quis hortare voluerit hæresim eorum, et non egerit pœnitentiam, exterminabitur similiter et ille, Domino dicente : *Qui mecum non est, contra me est* (Matth. xii, 30). Si quis baptizatus ab hæretico, qui recte Trinitatem non credit, iterum baptizetur. Si quis dederit aut acceperit communionem de manu hæretici, et nescit quod Ecclesia [Al. tac. Ecclesia] catholica contradicit, et postea intellexerit, anno integro pœniteat. Si hic [Al. autem] scit et neglexerit, et postea pœnitentiam egerit, x annos pœniteat. Alii judicant vii et humanius v annis. Si quis permiserit hæreticum missam suam celebrare in ecclesia catholica, et nescit, xl dies pœniteat. Si vero pro reverentia ejus, i anno pœniteat. Si pro damnatione Ecclesiæ catholicæ, projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi pœnituerit. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, et qui aliis persuaserit, xii annis pœniteat, iv annis extra Ecclesiam, et vii inter auditores, et ii extra communionem. De his in Synodo [Al. canone] dicitur : x anno communionem sive oblationem [Al. sine oblatione] recipiant. Si episcopus aut abbas jusserit monacho suo pro hæreticis mortuis missam cantare, non expedit ei obedire. Si presbytero contigerit, et ibi missam cantaverit, et nomina mortuorum, et simul nominaverit hæreticos cum catholicis, post missam qui intellexerit, hebdomada jejundet. Si frequenter fecerit, annum totum pœniteat. Si quis hic pro morte hæretici missam ordinaverit, et pro religione sua reliquias de illo fecerit, quia multum jejunavit, et postea intellexerit, pœnitentiam egerit, reliquias debet igne concremare, et unum annum pœnitere. Si hic scit et negligit, pœnitentia commotus xl annis pœniteat. Si quis a fide Dei discesserit sine ulla necessitate, et post ex toto animo pœnitentiam acceperit, tribus annis extra Ecclesiam, et vii annis in Ecclesia pœniteat inter pœnitentes; et duobus annis adhuc extra communionem, unum inter audientes iuxta Nicænum concilium. Qui perjurium facit in Ecclesia xi annos pœniteat : qui vero in necessitate roctus sit autem quoddam agere, i anno. Qui in manu hominis jurat, nihil est. Si vero juraverit in manu episcopi vel presbyteri aut diaconi, seu in altare, sive in cruce consecrata, i ann. pœniteat; perjuratoribus vii. De his qui multa mala fecerint, id est, homicidium, adulterium cum muliere et peccatum et furtum, eant in monasterium, et pœniteant usque ad mortem. Quæ in alia provincia, quæ ab hoste superatur, rapta fuerint, id est, alio rege superato, tertia pars ejus ad Ecclesiam tribuatur, vel pauperibus. Et xl diebus agatur pœnitentia, quia jussio regis erat. Qui sanguinem aut semen biberit, iii annis pœniteat. Malarum cogitationum indulgentia est si opere non impleatur, nec consenserit. Duodecim triduanæ pro anno i pensanda sunt. Theodorus laudavit. Pusillanimitis qui manducat carnem immundam aut morticinam dilacerat

tam a bestiis, xl dies pœniteat. Si enim necessitas cogit, nihil est. Et qui pro necessitate manducat animal quod immundum videtur, vel avem, vel bestiam, non nocet. Pulex si ceciderit in liquore, tollatur inde, et aspergatur aqua sancta si vivens sit. Si vero mortuus, omnis liquor projicietur foras. Nec homini detur, et mundetur vas. Similiter cibus ille liquidus, in quo mus, vel mustella immersa moritur, purgetur et aspergatur aqua sancta, et sumatur si necessitas fuerit. Si aves stercoreantur in quemcumque liquorem, tollatur ab eo sterces et sanctificetur aqua, et mundus erit cibus. Sanguinem inscius sorbere cum saliva non est peccatum. Qui sanguinet, quocumque modo polluetur. Immundum nihil est, si scit: pœnitentia detur juxta modum pollutionis.

De sacerdotibus qui concupiscentiam habent.

Sacerdos si tangendo mulierem ac osculando coinquinabitur, xl dies pœniteat. Et si osculatus est feminam per desiderium, xx dies pœniteat. Si per cogitationem fuderit semen, hebdomada jejundet; irritante manu, xi dies, vel annu n. Si pollutus, iii hebdomadas jejundet. Si quis presbyter pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animæ suæ, quia Dominus dicit: *In quacunq̄ue hora conversus fuerit peccator, vita vivet, et non morietur* (Ezech. xxxiii, 12). Vera enim confessio in ultimo tempore potest esse: quia Dominus noster non solum temporis, sed et cordis inspector est. Sic (latro) in hora ultima, confessione uno momento meruit esse in paradiso. Si monachus cum monacha fornicationem faciens, vii annos pœniteat. Qui per violentiam cogitationis semen fuderit, iii dies pœniteat. Si secunda vice ei contigerit, xl dies, aut annum pœniteat. Si plus addantur, jejundet vel uno anno, vel quadragesimas r. Qui se ipsum coinquinat cxl dies pœniteat. Si puer est, xx dies vapuletur. Si cum ordine, iii quadragesimas vel i annum, si frequentaverit. Si quis renuntiaverit sæculum, et postea reversus in sæculum et habitu, si monachus est, et post hæc pœnitentiam egerit, x annos pœniteat. Si probatus fuerit in omni pœnitentia, in lacrymis, in orationibus, humanus curatum episcopus potest facere. Si monachus non fuit quando recessit ab Ecclesia, vii annis pœniteat. Si quis episcopus vel presbyter aut diaconus fornicationem faciens, degradari debent, et pœnitere. Si quis postquam se voverit, sæcularem habitum acceperit, item ad aliquem gradum accedere omnino non debet. Si quis presbyterorum, aut diaconorum uxorem extraneam duxerit, in conscientia populi deponatur. Si adulterium perpetraverit cum illa, et in conscientia populi devenerit, projiciatur extra Ecclesiam, et pœniteat inter laicos, quandiu vixerit. Si quis concubinas habuerit, non debet ordinari. Quicumque enim presbyter in propria provincia, aut in alia, et ubicunque fuerit inventus, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit,

A vel in profectione itineris sine baptismo moritur, deponatur. Similiter qui occidit hominem, vel qui fornicationem facit, deponatur. Si quis viduam acceperit, non potest ordinari, sicut bigami. Si quis baptizat per temeritatem, non ordinatus, abjiciendus est ab Ecclesia, et nunquam ordinetur. Quibus baptizati sunt ignoratis, non indigent pro eo pœnitentia, nisi quod secundum canones non possunt ordinari, nisi magna necessitas cogat. Qui iterum baptizati sunt: quasi iterum Christum crucifigant, vii annis pœniteant, iv et sexta feria in tribus quadragesimis. Si pro vitio aliquo fuerit, si hic pro munditia licitum putaverit, iii annis pœniteat. Qui operatur die Dominico, vii dies pœniteat, aut vapuletur. Si quis in die Dominico per negligentiam jejunaverit, hebdomada tota jejundet. Et si secunda, xx dies pœniteat. Si quinta Dominica, xl dies pœniteat. Si quis pro damnatione die Dominico jejunat, sicut Judæus abominetur ab omni Ecclesia catholica. Si contempserit, et indicavit jejunium Ecclesia, et contra decreta seniorum fecerit quadragesimas, xl dies pœniteat. Si intra quadragesimam, unum annum pœniteat. Si frequent fecerit, et in consuetudinem fecerit ei, exterminabitur ab Ecclesia, Domino dicente: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt* (Matth. xviii, 6), etc.

De communione Eucharistiæ, ut sacrificio.

Pœnitentes secundum canones non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ. His pro misericordia per annum vel sex menses licentiam damus. Secundum culpæ modum temperandum est, cito, vel tarde. Qui accepit sacrificium post cibum, vii diebus pœniteat. Omne sacrificium sordida vetustate corruptum, igni comburendum est. Si casu, feræ vel aves devorant, iii hebdomadas jejundet. Si negligens, iii quadragesimas. Si quis vir maritus, vel mulier votum habens virginitatis jungitur matrimonio, non dimittat illum, sed iii annos pœniteat. Mulier non licet votum vovere sine consensu viri: sed si voluerit, dimitti potest judicio sacerdotis. Mulier quæ se more fornicationis adulteram conjunxerit, aut vii aut iii annos pœniteat, sicut fornicator. Sicut et illa quæ semen sui in cibo miscet, ut idem plus amoris accipiat. Uxor quæ pro remedio sanguinem viri sui gustaverit, xviii dies pœniteat. Mulieres menstruo tempore non intrent in ecclesiam, neque communicent, nec laicæ nec monachæ; et si ipsum sumpserint, iii hebdomadas jejundet. Similiter pœniteat quæ intrat in ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, xl dies pœniteat. Qui nupserit his temporibus, xxx dies pœniteat. Qui nupserit die Dominico, tribus diebus pœniteat. Si vir cum uxore sua retro nupserit, xl dies pœniteat. Si in tergo nupserit, pœnitere debet quasi ille qui cum animalibus coierit. Si quis furium capitale fecerit, id est, quadrupedia, vel domum effregerit, v annis pœniteat, iii ex his....